

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

XI

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

25-26 квітня 2024 року

Матеріали

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

**СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ ХІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ,
ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 25-26 квітня 2024 року)

Суми, 2024

С-70 Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства:

Матеріали одинадцятої Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 25–26 квітня 2024 р.)

/ уклад. М. М. Набок. Суми : Сумський державний університет, 2024.

300 с.

До збірника увійшли наукові матеріали, присвячені актуальним проблемам сучасного перекладу, етнолінгвістики, стилістики, методики та методології сучасних мовознавчих та літературознавчих дисциплін. Складовою збірника є наукові розвідки з питань релігії та культури, соціальних і міжкультурних комунікацій, психологічної теорії та практики, соціологічних досліджень.

Для викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, студентів, учителів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів, усіх, хто цікавиться питаннями соціогуманітарного напрямку.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

СЕКЦІЯ 8

СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ БЕЗПЕЦІ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ

Парасковія Сахно,

ст. викладач кафедри психології, політології та соціокультурних технологій
Сумського державного університету

Ангеліна Ситник,

студентка Сумського державного університету

ДОСТУП ДО ЗАСОБІВ ІСНУВАННЯ ТА ДОБРОБУТ ЛЮДЕЙ, ЩО ПРОЖИВАЮТЬ В ЗОНІ БОЙОВИХ ДІЙ

Актуальність дослідження. У сучасних реаліях, де кожна соціальна група зазнає труднощів від становища в країні, дуже важливим є розуміння та чітка визначеність проблем, пов'язаних з людьми, що безпосередньо перебувають в зоні бойових дій. Знаходячись під обстрілами, потерпаючи від руйнування житла та постійно відчуваючи стрес і тривогу, дана категорія населення має певні обмеження і знижену якість життя. Проблема однієї лише гуманітарної кризи зараз гостро стоїть для багатьох населених пунктів нашої країни. Воєнні конфлікти призводять не лише до фізичного знищення майна та інфраструктури, а й значно ускладнюють людям доступ до всіх сфер життєдіяльності, особливо через зменшення доходів громадян та відбитків, що залишає війна, на їх життях. Розвідка з даної теми може допомогти визначити не лише нагальні проблеми, а й підкреслити ускладнену ситуацію з вже наявними – системними, такими як переселення, розриви в соціальній чи економічній сферах. Вивчення доступності до засобів існування та добробуту людей, що проживають в зоні бойових дій, є наразі актуальним, оскільки подібні дослідження можуть показати аспекти розвитку стратегій покращення їх якості життя та забезпечення стабільності в країні для всіх громадян. Визначення наслідків та аналіз поточного становища населення в умовах війни може розкрити більш глибокі проблеми та показати

виклики, що стоять перед українським суспільством. Щоб визначити пріоритетність гуманітарних програм, важливо розуміти масштаб і характер потреб людей у зонах конфлікту. Також актуальність дослідження обумовлена формуванням напрямків міжнародної співпраці для забезпечення стабільності в постконфліктних регіонах та захистом прав людини. Висновки роботи можуть стати матеріалом для зважених та обґрунтованих рішень і впровадження політик задля забезпечення добробуту великої кількості людей в Україні, що переживають воєнні події.

Соціологічні дослідження на тематику впливу війни на різні аспекти життя людей проводяться великою кількістю вітчизняних організацій, серед яких «Інститут молоді», «Аналітичний центр Cedos», та міжнародних, таких як ООН, ВООЗ, Unisef, а також різними інститутами в рамках проєктів та ініціатив. Тема становища людей в зоні бойових дій не є досить розробленою, через складність проведення безпосереднього опитування.

Наукова проблема обумовлена суперечностями між наявними потребами людей у зонах бойових дій та відсутністю ефективних механізмів, що спрямовані на забезпечення доступу до необхідних ресурсів і покращення добробуту даної групи населення в ситуаціях гуманітарних криз.

Об'єкт дослідження – доступ до засобів існування та добробут.

Предмет дослідження – доступ до засобів існування та добробут людей, що проживають в зоні бойових дій.

Мета дослідження: проаналізувати проблеми доступу до засобів існування і рівня добробуту людей, що проживають в зоні бойових дій.

Гіпотеза: люди, що проживають в зоні бойових дій, мають обмежений доступ до засобів існування та знижений рівень добробуту.

Наукова новизна роботи полягає у вивченні наукової літератури щодо життя людей у зоні воєнних конфліктів, в узагальненні соціологічних досліджень і проведення опитування на тему доступу до засобів існування та рівня добробуту людей, що наразі проживають в зоні бойових дій.

Практична значущість дослідження полягає в зібранні та аналізі

емпіричних даних щодо теми доступу до засобів існування та добробуту людей, які проживають в зоні бойових дій.

Наразі в Україні безліч населених пунктів підпадає під категорію території, де активно велися (ведуться) бойові дії, кількість таких територій зростає. Багато уваги зараз суспільство приділяє внутрішньо переміщеним особам, особливо в питаннях гуманітарної допомоги та соціального захисту. Люди, що проживають у зоні бойових дій потребують особливого вивчення та підтримки від державних органів, адже перебувають в умовах стресу.

Безперервні бойові дії впливають не лиш на психіку військовослужбовців, які безпосередньо беруть в них участь, але і на мирне населення, родичів загиблих та волонтерів [6]. Війна створює екстремальні умови, що вимагають значно більше енергії та сил для боротьби із загрозою, що, відповідно, викликає стрес [5]. Постійні воєнні дії негативно впливають на психіку мирних людей. Щоденні оголошення тривоги, звуки вибухів, обстріли, руйнування та крики зляканих людей, середовище, що постійно загрожує людині та її близьким, поранення чи смерті знайомих людей – травмуючі фактори, які назавжди відбиваються в психіці. Стрес розповсюджується на всі сфери діяльності особи, змушуючи її змінювати життя і часто заважає звичному існуванню. Він призводить до зниження працездатності та імунітету, порушує концентрацію уваги, викликає відчуття втоми [5]. Затяжний стрес призводить до невмотивованої тривоги. Також серед проявів слід виокремити емоційну нестабільність, що проявляється в погіршенні відносин з людьми, агресії. Дуже характерним є прагнення ізолюватися, відгородити від себе всі негативні події та прибрати джерела стресу [3]. За даними дослідження «Вплив війни на молодь в Україні» громадської організації «Аналітичний центр Cedos» і дослідницької агенції Info Sapiens, серед молоді зросла кількість осіб, що стурбовані станом свого здоров'я – 50% проти 31%, порівняно з 2021 р. Стурбованість щодо стану психічного здоров'я – 22% проти 11% порівняно з 2021 роком [4].

Наше дослідження проводилось заочно, базувалося на анкеті, розробленій центром соціальних досліджень СумДУ, в рамках обстеження домогосподарств

в умовах воєнного стану. Суть анкети порушує питання забезпечення задовільних умов життєдіяльності під час воєнного конфлікту, а також вивчення економічного становища, з'ясування наслідків війни на життя звичайних громадян та планів на майбутнє людей, що нині проживають у зонах бойових дій. В дослідженні взяли участь 33 особи чоловічої та жіночої статі. Відповіді отримані щодо причин, через які вони не повертаються до свого місця проживання. 75,8% осіб мешкають у своїй громаді, інші 24,2% були вимушені покинути свої домівки. Найчастіше респонденти вказують освіту як причину виїзду. Також особи відзначили прагнення уникнути негативних наслідків війни, що свідчить про бажання людей не зазнати втрат та забезпечити стабільність у житті. Серед інших причин були названі робота на новому місці, потреба у медичній допомозі.

Відповіді про повернення до свого постійного місця проживання раніше і міграцію закордон обумовлені прив'язаністю людей до свого рідного дому й бажанням відчувати базову потребу в безпеці. Серед причин переїзду респонденти відзначають, що не можуть знайти у своєму населеному пункті гарну роботу та потребують отримання соціальних послуг, які в Україні наразі їм складно або неможливо отримати.

У рамках мети дослідження було проаналізоване питання основних джерел засобів існування респондентів. За розподілом відповідей переважає два варіанти: заробітна плата та допомога від близьких. Кожен пункт становить 42% надходження грошових коштів у домогосподарства опитуваних. Найбільшу частку складає стипендія – 45%, оскільки більшу частину вибірки являють люди юнацького віку. Певну долю відповідей має адресна грошова допомога ВПО – 18%.

Наступним питанням стало працевлаштування. Більшість опитуваних навчаються – 42%. Інші – 30% – офіційно працює, має повну зайнятість.

Останній пункт розкриває проблему впливу повномасштабного вторгнення на життя громадян. Війна істотно впливає на всі сфери життєдіяльності кожної людини. Наслідки воєнних подій створюють економічні

труднощі, різнопланові збитки чи проблеми зі здоров'ям, забираючи найцінніше – людей. Будь-яка воєнна ситуація може по-різному вплинути на окрему особистість та для кожного історія цієї війни є по-своєму трагічною. Найбільший відбиток війна залишила на психоемоційному стані опитуваних, адже 42% зазначили порушення емоційної рівноваги, психічне перевантаження та втому. Деяка частина респондентів була вимушена змінити місце проживання – 24%, а також їх близькі – 12%.

Загалом мирні жителі, що проживають у вирі воєнних подій, відчують проблеми у соціальній та економічній сферах. Міжособистісні й сімейні відносини людей погіршуються, бо відмічено підвищення рівня недовіри. Також відбувається розрив соціальних зв'язків, адже багато людей мігрують та виїжджають за кордон. Бойові дії руйнують соціальні інститути й приватні помешкання осіб, однак держава намагається підтримувати постраждалих громадян та відновлювати хоча б критичну інфраструктуру в громадах і надавати фінансову допомогу потерпілим. Однак, незважаючи на своє складне становище, люди намагаються допомагати один одному, займаються волонтерством.

Проведене опитування включило різні категорії населення, за ознаками статі, віку, рівня освіти, місця проживання, соціального та сімейного статусу, економічного становища, тощо.

Гіпотеза даного дослідження була підтверджена частково, у певних аспектах, оскільки рівень добробуту розглянутої соціальної групи, у порівнянні з всеукраїнськими соціологічними дослідженнями, має лише незначні відмінності. Проведене дослідження доповнює загальну інформацію щодо розглянутої категорії населення.

Список використаних джерел:

1. Громадський холдинг «Група впливу». Аналіз доступу до освіти осіб з територій, які є тимчасово окупованими. Київ, 2023.

2. Грушецький А. Динаміка самооцінки матеріального становища родини після російського вторгнення: лютий 2022 року – травень 2023 року. Київ : Київ. міжнар. ін-т соціології, 2023.

3. Предко В., Сомова О. Вплив війни на зміну рівня стресу та стратегій збереження життєстійкості українців. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2022. № 4. С. 89–98.

Марина Садівнича,

доктор філософії з журналістики,

асистентка кафедри журналістики та філології

Сумського державного університету

Юлія Лагута,

студентка Сумського державного університету

ПОЛІТИЧНІ МЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА АУДИТОРІЮ СОЦМЕРЕЖ У ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Політичні меми – це зображення з коротким текстом (або без нього), що створюються у відповідь на резонансні суспільні чи політичні події та ситуації. Меми значною мірою впливають на сприйняття суспільно важливих подій глядачем, інколи кардинально змінюють його думку. За часів повномасштабного вторгнення російської армії до України в інформаційному просторі нашої держави з'явилась величезна кількість мемів, героями яких є політичні діячі обох держав. Поєднання соціального контексту зі знайомими образами наділяє меми особливим змістом, що привертає увагу реципієнтів до певної проблеми, ситуації або постаті.

Актуальність роботи визначається популярністю політичних мемів серед аудиторії. Вони є інструментом привернення уваги до певних проблем у межах країни або світу, але інколи, навпаки – відволікають населення від аналізу значущих суспільних ситуацій. Дослідження мемів і їхнього впливу на аудиторію є важливим і тому, що за сторінками в соціальних мережах часто